



## İÇİMİZDEN BİRİ

### HALİL EKER İLE MÜHENDİSLİKTE 33 YIL

Söyleşen: Arif KÜNAR

• Sayın Halil Eker, Oda'nın eski üyelerinden birisiniz. Çeşitli dönemler Oda'nın değişik organlarında görev yaptığınızı biliyoruz. Günümüzde de Oda etkinlikleri içinde yer almaktasınız, özgeçmişinizden ve Oda'ya karşı duyduğunuz yakınlığın nedenlerinden biraz söz eder misiniz?

D Elbette... Yalnız daha önce bir konuya değinmek istiyorum. Oda'nın periyodik yayın organı Elektrik Mühendisliği dergisinde, birkaç sayıdır. Eski üyelerimizle yaptığınız söyleşilere yer verilmekte. Benim de ağabeyim durumundaki bu kişilerle yaptığımız söyleşileri yakından izliyorum ve bu girişiminizi, geçmişte verilen hizmetlere karşı yapılması gereken bir vefa örneği olarak kabul ediyorum. Bu arada kendimi, o değerli ağabeylerimle karşılaştırıncaya kadar hizmet gerekse deneyim yönünden yetersiz hissettiğimden, söyleşi talebinizi biraz isteksiz kabul ettiğimi belirtmek isterim. Gerçekten, benim mühendislik yaşamım Oda'nın kuruluşundan sonraki yıllara rastladığından, meslekte dayanışma ve birlikteliğin önemli bir aracı olan örgüt kuruluşunun yasallaşma süreci içinde herhangi bir görevim ve katkım olmamıştır.

Özgeçmişime gelince: 1932 yılında, tarihi Söğüt ilçesinin Sakarya vadisindeki bir köyünde doğdum. Okuma çağıma yakın, babam Eskişehir'de bir mahalle bekçiliği bularak buraya göç etmiş ve geçim sıkıntısına bir çare bulmak istemiş. Böylece ben de ilkokula 1939 yılında Eskişehir'de başladım.

Oldukça sefalet içinde başladığım ilkokul günlerinin hemen ardından

dan İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, tüm çevremizle birlikte bizim ailenin geçim sıkıntısını da doğruca çıkarmıştı.

Yaz aylarında benden büyük erkek kardeşimle su satma, kiremit hanelerde çalışma ve pazarda hamallık gibi uğraşlarla geçim sıkıntısını azaltmaya çalışıyorduk. Bu arada, mahallemizde faaliyet gösteren bir Halkevi Şubesinin fakir öğrencilere sağladığı sıcak yemek yanında, kitap, defter, kalem yardımları ile, düzenledikleri tiyatro ve müzik matinelere ilk okul öğrencimizde bize büyük yarar sağladığını söylemeden geçemeyeceğim.

Ülkenin savaş çemberi içinde bulunduğu bir dönemde bile, bu tür etkinlikleri ihmâl etmeyen bu kurumun o dönem yöneticilerini, şimdi daha çok takdir ediyor ve günümüzde aynı etkinliklerin daha rahat yapılması gerekirken, zerrelerine rahatlayamamanın üzüntüsü içinde, ken-

dilerine ne çok şeyler borçlu olduğumuzu hissedebiliyorum.

İlkokulu bitirdiğimde seçilecek iki yol vardı: Daha çok varlıklıların ve çalışkan öğrencilerin kaybolduğu Eskişehir'in tek lisesinin orta kısmına kaydolmak veya "bu çocuk biraz zor okur" denilenlerin gittiği Erkek Sanat Enstitüsü'ne girmek. Babam, bu aşamada tutarlı bir yorum yapmıştı... Liseye yazılırsam, burayı bitirirdim. (İlkokulu birinci olarak bitirmem bu kanıyı oluşturuyordu), ancak o tarihlerde Ankara ve İstanbul dışında yüksek öğrenim olanağı bulunmadığından, işin bu aşaması altından kalkamayacağımız bir sorun olacaktı. Lise mezunu olarak bir işe girmem ise torpil gerektirdiğinden, gene bir zorluk çıkaracaktı. Öyleyse ben Sanat Okulu'na gidip, bir altın bilezik sahibi olmalıydım ve öyle olunca da iş bulmam sorun yaratmayacaktı.

Bu tutarlı yorum sonucu ben Sanat Enstitüsü'ne girdim ve ilk yıl iftihar listesine girerek sınıfımı geçtim. İkinci yılın başında okulda asılan bir ilânda; Ankara'da Kimya Sanat Enstitüsü adında yeni bir okul açılacağı ve iftihar listesine giren öğrencilerden isteyenlerin, bu okulda parasız yatılı olarak öğrenimlerine devam edebilecekleri bildiriliyordu. Ben başvuruma yaptım ve bu okulda parasız yatılı olarak öğrenimimi Ankara'da tamamladım.

Orta öğrenimimi yaptığım bu yeni okul, ülkede Köy Enstitüleri ruhunun egemen olduğu, üretken ve her konuda öğrencilerine beceri kazandıran bir niteliğe sahipti. Kimya

*Oda-Üye ilişkilerinin zayıflaması, odalarda güçlü yönetim organlarının oluşmasını da zorlaştırmaktadır. Ancak, tüm olumsuz gelişmelere karşın, gene de üyelerin kendi mesleki örgütleri ile ülke ve meslekdaş çıkarlarını kollama olanakları vardır ve bu olanakları sonuna kadar kullanmak her yurtsever üye için bir seçim sorunu değil, kaçınılmaz bir görevdir kanısındayım...*

teknisyeni olarak mezun olduğum bu okulda parasız-yatılı okumamızdan dolayı dört yıllık bir zorunlu hizmet yüklenmiştik. İyi bir şans eseri olarak benim tayinim, ailemin de bulunduğu Eskişehir Şeker Fabrikası Kimya Laboratuvarı'na çıktı.

Fabrikadaki zorunlu hizmet yıllarım, sanat okullarının yeni mezunlarını üretime soktuğu ve bu genç elemanların aynı alanda çıraklıktan yetişme ustalarla bilgi ve beceri konularında amansız bir rekabete girdiği döneme rastladığından ilginç sayılır. Örneğin, ben kimya teknisyeni (laborant) olarak 18 yaşında görev ve başladığımda, aynı konuma yıllardır dirsek çürüterek gelmiş, yaş olarak benden çok büyük meslekdaşlarım, bana bakanlıktan torpilli anlamında "vekâletli" adını takmışlardı. Çok kısa bir süre sonra benim bir mühendise yakın teorik kimya bilgim, laboratuvar aletlerini tanıma ve kullanma becerim, "vekâletli" olmadığım konusundaki gerçeği ortaya çıkardı. Ancak, fabrikanın diğer bölümlerinde koşullar farklı olduğundan, bu rekabetin (okullu-alaylı) gerçek sonucunun pek kolay anlaşılmadığını da belirtmek gerek.

Fabrikada teknisyen olarak çalıştığım sıralarda işçi statüsüne tâbi idik ve bazı onur kırıcı işlemlere maruz kalıyorduk, örneğin, servis otobüsüne işçilerin alınmaması, işe giriş çıkışlarda kapıdaki bekçiler tarafından üzerimizin aranması gibi uygulamalar beni yüksek öğrenim yapmaya zorluyordu.

O tarihlerde sanat okulu mezunlarının yüksek öğrenim yapabileceği tek kurum Yıldız'daki İstanbul Teknik Okulu idi. Ben zorunlu hizmetimin son yılında bu okulun sınavlarına hazırlanıyordum ki, İstanbul Teknik Üniversitesi de Maçka'da açacağı yeni bir teknik okula bizleri de kapsayacak biçimde sınavla öğrenci alınacağını duyurdu. Sınav konuları içinde Matematik, Fizik, Kimya ve Türkçe Kompozisyon bulunuyor-

du. Yıldız'daki okulun sınav konusu ise matematik ve teknik resim idi. Özellikle fizik ve kimya, orta öğrenim branşımız içinde olduğundan, yeni açılacak okula girme avantajım da çoğalmıştı. Hemen başvuruda bulundum. Benim için bu arada en zor iş; inşaat, mimarlık, makine ve elektrikten oluşan dört bölümden eski mesleğime en uygun düşecek branşa geçebilmektir. Kimya mühendisliği bölümü olmadığına göre, eski mesleğimde birazcık elektro-kimya bilgimin olması, elektrik bölümünü seçmemde etken oldu ve sınavların sonunda rahat bir şekilde bu bölümü kazandım.

Okulu süresi içinde bitirerek 1957 yılında elektrik mühendisi olmuşum. Kısa bir süre Devlet Su İşleri'nde çalıştıktan sonra, askerlik hizmetimi tamamladım ve 1959 yılında Elektrik İşleri Etüt İdaresi'ne giderek 22 yıl hizmetten sonra 1980 yılı sonlarında bu kuruluşun kendi isteğiyle emekli oldum.

• Sayın Halil Eker, biraz da mühendislik yaşamınızdan ve bu arada söyleşimize temel oluşturan oda etkinliklerine katılma ilişkinizden söz eder misiniz?

DEfendim, çok kısa bir zamanı kapsayan DSİ'deki çalışmam ve askerlik hizmetini gözönüne almazsak, mühendislik hayatımın tamamı EİE'de başlayıp orada noktalanmıştır diyebilirim. Yalnız burada, EİE'nin benim girdiğim tarihlerdeki işlevini ve yapısını kısaca anlatmakta yarar var. O tarihlerde elektrik enerjisi konusunda tam yetkili, bugünkü TEK'e benzer bir kuruluş olmadığından, özellikle tüm su kaynaklarının ölçüm ve değerlendirilmesi, inşaat safhasına kadar gerekli etüt, ön proje ve kesin proje hizmetleri, yurt çapında elektrik enerjisi pazar etütleri, bölge ve enterkonekte sistemlerin plânlaması ile yerel yönetimlerin bu konudaki her türlü gereksinmelerine yardım ve destek görevi EİE idaresinin hizmet alanı içinde idi.

Hizmet kapsamı bu denli geniş olan kuruluşun teknik kadrosu içinde; bir bölümünü sizlerin de tanıyabileceği, bir bölümü ise ne yazık ki şimdi hayatta olmayan, değişik meslek gruplarından çok sayıda teknik eleman yer alıyordu. Genel Direktör İbrahim Deriner, Behçet Karamanoğlu, Rıza Tezulaş, Turgut özal, Hüseyin Özaydın, Haydar Aksu, Halûk Ceyhan, Teoman ve Emel Baykal, Sefa Giray, Müçteba Buharallı, Ergun Türetken, Mesut Şenyol hemen şu anda aklıma geliveren isimler...

Kuruluştaki benim ilk şefim ve en büyük ustam, şimdi hayatta olmayan Haydar Aksu idi. İlk yıllardaki mühendislik uğraşım ise, küçük su santrallerinin etüt ve projelendirme işlerinden oluşuyordu.

27 Mayıs Devrimi'ni izleyen 1961 Anayasası ve bu anayasanın getirdiği yeni kurumlardan Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın hazırladığı ilk 5 yıllık kalkınma plânı, EİE idaresine daha da önemli görevler yüklemişti. Plânın elektrik sektörü içinde yer alan elektrifikasyon öncelik etütleri, EİE tarafından yapılacaktı. Ben de bu arada servis değiştirerek, bu hizmetleri yürütecek teknik kadro içinde yer aldım.

öncelik etütleri çok kapsamlı ve ayrıntılı verilere gereksinim gösterdiğinden yurdun her yöresine gitmek gerekiyor ve bu yüzden de oldukça yoğun yurt gezilerimiz oluyordu. Bu sayede Türkiye'nin her yöresini yakından görme ve tanıma olanağı bulabildim. Bu arada, Türkiye'de ilk kez inşa edilecek 380 kv gerilimli enerji iletim hatlarından Keban-Ankara-Istanbul bölümü proje çalışmalarına katılmak üzere 6 aylık süre ile Amerika'ya gönderildim.

1970 yılında çekirdeğin Etibank enerji grubunun oluşturduğu Türkiye Elektrik Kurumu'nun kurulması ile EİE İdaresi'nin elektrik enerjisi konusundaki görevleri de bu ku-

ruma verildiğinden, biz elektrik mühendisleri, idarede bir nevi gizli işsiz durumuna geliyorduk. Yapılacak davranış; ya yeni kurulan TEK'e geçmek ki; bu durumda bize bir çağrı yapılmadığından ve yeni kurumun çekirdeğini Etibank oluşturduğundan bizler ikinci sınıf elemanlar durumuna düşecektik- ya da EİE'deki gizli işsiz duruma razı olmaktı. Ben, o sıralarda beklemediğim bazı haksız uygulamaların da etkisi altında eski çalışma şevkinin kaybetmiş olmalıyım ki ikinci yolu seçtim ve 10 yıl daha EİE'de kalarak, 1980 yılı sonunda burdan emekli oldum.

Gelelim asıl sorunuza, yani size göre uzun süren ve hâlâ da devam eden Elektrik Mühendisleri Odası etkinlikleri içindeki rolüme...

Ben, 27 Mayıs Devrimi ve onun sonucu 1961 Anayasasın getirdiği geniş özgürlük ortamına kadar, Oda'ya bakışım açısından diğer pek çok meslektaşımın farklı değildim. 1962 yılından itibaren özellikle Doğan Avcioğlu'nun Yön dergisi ile toplumsal içerikli yayınların peşisıra çoğalması ve bende de ta ilkököl çağlarında Halkevleri'nin aşladığı okuma tutkusunu birleşerek düşünce yapımı etkilemeye başladı. Ve itiraf edeyim ki, ilk kez bu tarihlerden sonra üyesi bulunduğum Oda'nın tüzük ve yönetmeliklerini, yasal kuruluşumuz TMMOB'un yasasını okuma ve bu kuruluşların varoluş nedenlerini anlama gereğini duymuşumdur.

Bir zaman sonra kesinlikle kavradım ki TMMOB ve ona bağlı meslek odaları, ancak kendi üyelerinin katkısı ve sahip çıkması oranında güç kazanabilirler, aksi halde iktidarların dümen suyunda bir kuruluş olmaktan kurtulamazlar. Oda'ya sahip çıkma ve katkıda bulunma sadece politik değil, politik görüş yanında teknik boyutu da içermelidir.

Ben bu bilinç içinde, önce mesleki çalışmalardan edindiğim bulgu-

*Ben, Yönetim ve Onur Kurulları 'nda görev aldığım 70'li yılları, EMO'nun en verimli ve başarılı dönemi olarak görürüm. (....) ülkenin en bunalımlı enerji darboğazını yaşadığı bu yıllarda, dışa bağımlı çözüm önerilerine karşı, kendi özkaynaklarımıza ve kendi teknik gücümüze dayalı enerji politikasını cesaret ve kararlılıkla daima savunmuştur.*

lan, özgün makale haline getirerek Elektrik Mühendisliği dergisine göndermeye başladım. Bunlardan bazıları yayımlandı. Ayrıca, Odamızın ve Dünya Enerji Konferansı Türk Milli Komitesi'nin düzenlediği teknik kongre ve sempozyumlara bildiriler sundum, bunların da bazıları kabul edilerek yayımlandı. Bu arada sürekli olarak Oda Genel Kurulları'nı ve TMMOB toplantılarını da izliyor, pek çoğunda kendi görüşlerimi de ifade ediyordum.

Altmışlı yılların ikinci yarısını oluşturan bu dönemlerde, meslektaşlarımızı yakından etkileyen çok önemli olaylar da geliyor, Oda yönetimleri; bu gelişmeleri izlemekte, yorumlamakta ve tavır göstermekte büyük zorluk çekiyorlardı, örneğin, Jeoloji ve jeofizik dallarında üniversite bitirmiş teknik elemanlara (ders müfredatındaki bazı kısıntılar gerekçesi ile) mühendis ünvanı verilmezken, Ankara ve İstanbul'da parabalıkların açtığı özel okullar mühendis diploması verme hakkına sahip olabiliyordu.

1970 yılına gelindiğinde mühendislerde oluşan toplumsal birikim, meslek odalarındaki çalışmalara da yansımış ve başta EMO olmak üzere birkaç büyük odanın genel kurullarında devrimci nitelikli yönetim kurulları göreve gelmişti. Aynı yılın sonlarında çıkarılan personel yasasının, sayıca da çoğalmış bulunan mühendisleri ekonomik yönden çok geri plâna itmesi, diğer odaları da etkiliyor ve teknik eleman kesimini adeta iktidarlara karşı politik bir güç haline getiriyordu. Bu gelişmeler paralel olarak işçi ve memur kesimindeki değişimler de toplumsal muhalefeti artırmış ve bu dönem 12 Mart 1971 askeri müdahalesi ile noktalanmıştır.

12 Mart döneminde Anayasa'da yapılan özgürlükleri kısıtlayıcı önemli değişikliklere rağmen, meslek odaları ilerici yönetimlerine sahip çıkmış ve bu arada özel okulların Anayasa mahkemesi kararı ile dev-

letleştirilmesi gibi halktan yana önemli bir olayı hayata geçirmeyi başarmıştır.

Ben, Yönetim ve Onur Kurulları'nda görev aldığım 70'li yılları, EMO'nun en verimli ve başarılı dönemi olarak görürüm. Bu dönemde Odamız dört teknik kongre gerçekleştirmiş, Dünya Enerji Konferansı'nın 1976'da İstanbul'da düzenlediği toplantının günlük haber gazetesini çıkarmış ve teknik sergiyi üstlenmiştir. Ayrıca, ülkenin en bunalımlı enerji darboğazını yaşadığı bu yıllarda, dışa bağımlı çözüm önerilerine karşı, kendi özkaynaklarımıza ve kendi teknik gücümüze dayalı enerji politikasını cesaret ve kararlılıkla daima savunmuştur.

Emekli olduğum 1980 yılından sonra da, EMO organlarında görev aldım ve dört yıl süreyle Ankara Şubesi Başkanlığı'nı yürüttüm. Sonuna geldiğimiz 80'li yıllarda EMO'nun 70'li yıllardaki başarısından söz etmek elbette mümkün değil. Başarısızlığın önemli nedenleri arasında-hatta başında-12 Eylül döneminin getirdiği 1982 Anayasası'na bağlı olarak, TMMOB Yasası'nda yapılan önemli kısıtlamalar söylenebilir. Halen de yasa haline gelmemiş 66 ve 85 sayılı Kanun Hükmünde Kararnemelerle budanan TMMOB yasası, meslek odalarını, özerklik ve yönetim açısından derneklerin de gerisine düşürmüştür.

Kamu kesiminde çalışan mühendislerin odalara üye olma zorunluluklarının kaldırılması, Oda-Üye ilişkilerini zayıflatmış, Oda'nın denetim alanını daraltmıştır. örneğin, buna doğru yanıt verebilecek bir kuruluş bulunmamaktadır.

Oda-Üye ilişkilerinin zayıflaması, odalarda güçlü yönetim organlarının oluşmasını da zorlaştırmaktadır. Ancak, tüm olumsuz gelişmelere karşın, gene de üyelerin kendi mesleki örgütleri ile ülke ve meslektaş çıkarlarını kollama ola-

nakları vardır ve bu olanakları sonuna kadar kullanmak her yurtsever üye için bir seçim sorunu değil, kaçınılmaz bir görevdir kanısındayım...

Bugün ülkemizde, köy çocuklarına her türlü beceriyi kazandıracak nitelikteki üretken Köy Enstitüleri çoktan kapatılıp, yerine kurulan üretkenliğe hiçbir katkısı olmayan, öğrencilerine hiçbir beceri vermeyen-İmam Hatip Okulları köyü kenti adeta istilâ etmiş; gerçekten halkın evi olan Halkevleri kapatılıp yerine henüz oyun çağına doymamış fakir aile çocuklarının zoraki yollandığı Kuran Kursları almış; eski üretken karakterli sanat okulları yerini, kuramsal bilgi ağırlıklı ve pratiğe önem vermeyen meslek liselerine bırakmış; dünya klâsiklerini dilimize çevirerek gençliğin hizmetine sanan Milli Eğitim Bakanları'nın yerini ise, Darwin, Freud gibi dünyaca ünlü teori sahibi bilim adamlarını ders kitaplarından çıkararak, felsefe derslerini okullardan kaldıran kişiler almıştır. Yabancı dillerin zorunlu ders olmaktan çıkarılıp din derslerinin zorunlu olduğu bir eğitim sistemi ile Atatürk'ün başlıca hedefi olan; çağdaş uygarlık düzeyine nasıl ulaşılacağı, her yurtseverin düşüncesinde yer almalı ve temel sorunu olmalıdır.

Ben müsbet bilim okuyarak meslek sahibi olan tüm mühendisleri bu yurtseverlik mücadelesinin öncüsü olarak görmek istediğimden, en azından kendi yasal örgütleri içinde bu çabaya katkıda bulunmalarının yararlı olacağına inanıyorum.

• Söleşimizi kabul ettiğiniz ve açıklamalarımıza için teşekkür ederiz.

a Ben de teşekkür eder, tüm meslektaşlarıma saygılar sunarım.